

ZELFREGULEREND LEREN SCHOOLBREED IMPLEMENTEREN VAN THEORIE NAAR PRAKTIJK

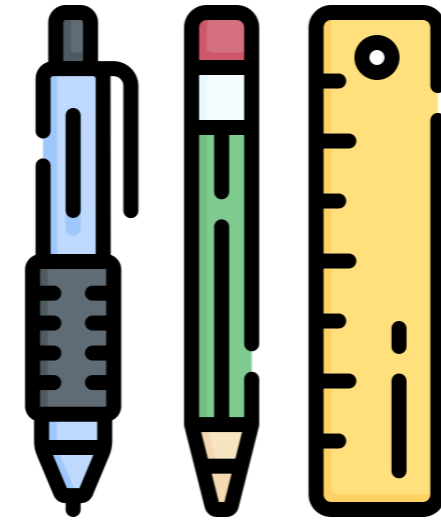
Presentator: Mona De Smul (monadesmul@gmail.com)

Co-presentator: Isabelle Janssens (isabelle.janssens@go-atheneumavelgem.be)

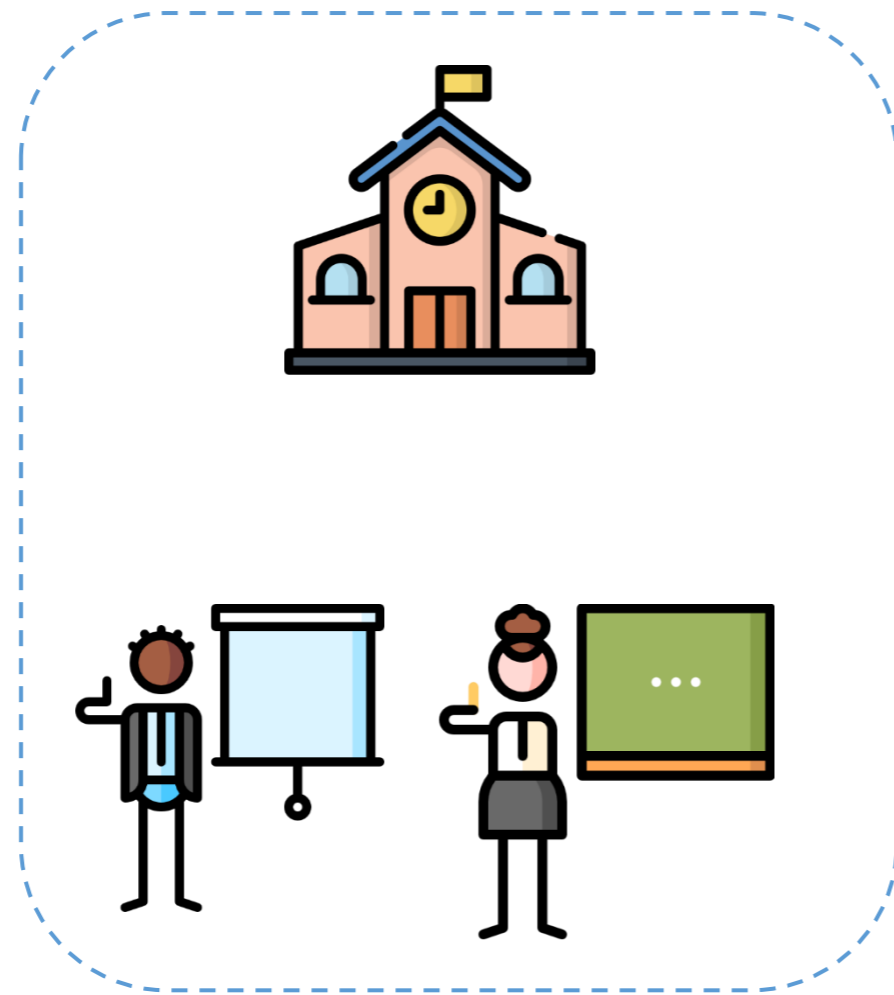

THEORIE

PRAKTIJK

HET BELANG VAN ZELFREGULEREND LEREN

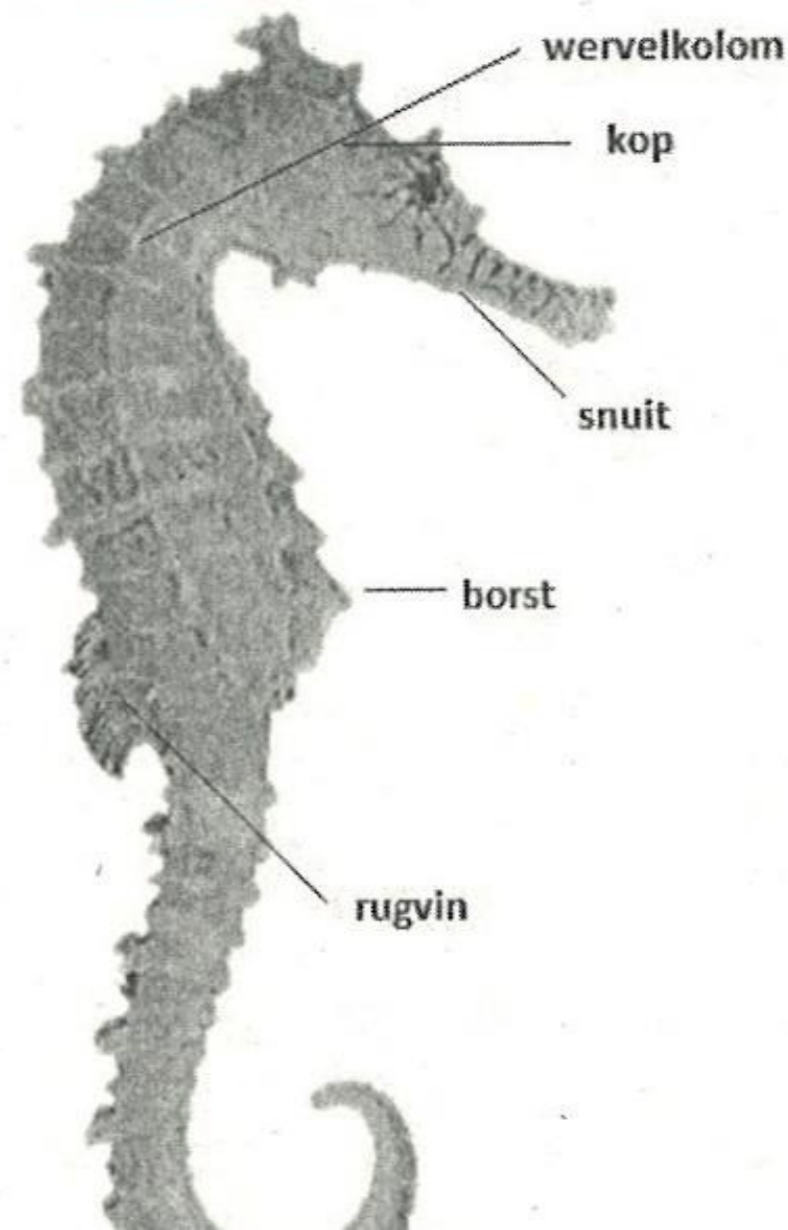
- Kennismaatschappij: exponentiële groei van kennis (Cornford, 2002)
- Levenslang leren (EU Council, 2018)
- Zelfregulerend leren als basis (Dignath & Büttner, 2008)
- Vlaanderen: 'leren leren'

zeepaardjes!

Misschien geloof je het niet, maar zeepaardjes zijn vissen. Dit komt doordat ze net als vissen ademen door kieuwen en vinnen hebben. Zeepaardjes behoren tot de familie van de stekelbaarsachtigen. Hierbij horen bijvoorbeeld ook stekelbaarzen en zeedraken. Er zijn 35 soorten zeepaardjes bekend. Het grootste zeepaard meet ongeveer 30 cm, het kleinste (het dwergzeepaardje) maar 2 cm.

Lichaamsbouw

Zoals je op de prent ziet, bestaat het lichaam van een zeepaard uit verschillende delen. Het lichaam van een zeepaard wordt gevormd door een wervelkolom maar hier hangen geen ribben aan. De kop van het zeepaardje dient als stuur. Als zijn kop naar rechts gaat, zwemt hij automatisch ook naar rechts. Zoals je kan zien, is zijn snuit langwerpig en eindigt die in een kleine mondopening. Zeepaardjes hebben geen tanden. Als je naar de borst van het zeepaardje kijkt, kan je het verschil zien tussen de twee geslachten: het mannetje heeft een gladde borst en het vrouwtje een gekartelde. De rugvin, waarmee zeepaardjes zich hoofdzakelijk voortbewegen, kan razendsnel heen en weer gaan, soms wel 35 keer per seconde! Met hun staart grijpen zeepaardjes zich vast aan waterplanten, koralen of ... aan

ZELFREGULEREND LEREN (ZRL)

Het actief proces waarbij leerlingen beschikken over de nodige cognitieve, metacognitieve en motivationale vaardigheden om een leertaak zelfstandig tot een goed einde te brengen.

(bv. Zimmerman, 2002; Vermunt & Verloop, 1999)

Stel je voor ...

Jan zit aan het stuur van zijn in een onbekende omgeving. Hij moet heel wat dingen zelf beslissen: **waar** hij naartoe gaat, **hoe snel** hij rijdt, **welke weg** hij **kiest**. Eerst moet hij voldoende **informatie verzamelen** om zijn **reisroute uit te stippelen**. Hij moet ook onderweg nog heel wat dingen in de gaten houden. Af en toe stopt hij even om te **controleren** op de kaart. Wanneer hij een steile berg moet beklimmen, **spreekt hij zichzelf moed in** zodat hij zeker zijn **doel behaalt**.

Jan is trots dat hij **zelfstandig** de reis tot een goed einde heeft gebracht. Hij **evalueert** nog even op de kaart of hij wel de meest **efficiënte route** heeft gekozen, zodat hij volgende keer vlot de fietstocht kan overdoen.

LEER LEREN

JOHN CLITEUR

Boom

HANDBOEK

LEREN

VOOR HET VOORTGEZET ONDERWIJS

5 KRACHTIGE LEERPRINCIPES
VERTAALD NAAR DE PRAKTIJK

pica

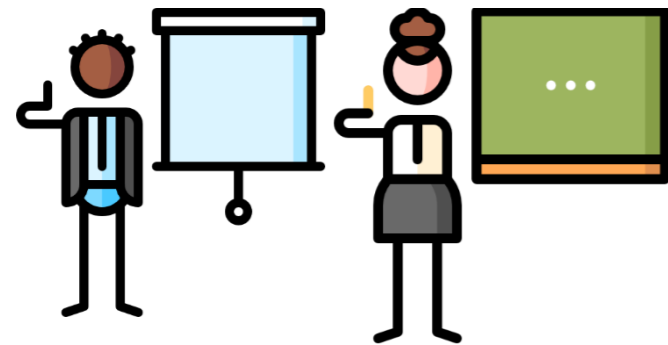

Boom

ZELFREGULEREND LEREN ALS ONDERWIJSINNOVATIE

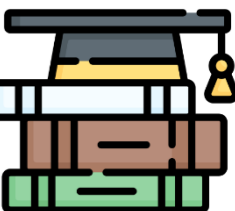
- Belang: leerprestaties leerlingen (bv. Dent & Koenka, 2016)
- Zo vroeg mogelijk implementeren (bv. Perry, Phillips, & Dowler, 2004)
- Onderwijsinnovatie

- Andere manier van lesgeven
- Andere overtuigingen (beliefs)

- Leerlijn
- Schoolbrede aanpak (bv. Peeters et al., 2014)

ONDERZOEKSDOELEN (OD)

ONDERZOEKSDOEL 1 ontwikkelen van een meetinstrument dat de doelmatigheidsbeleving van leraren (d.i., self-efficacy) voor de ZRL-implementatie in kaart brengt

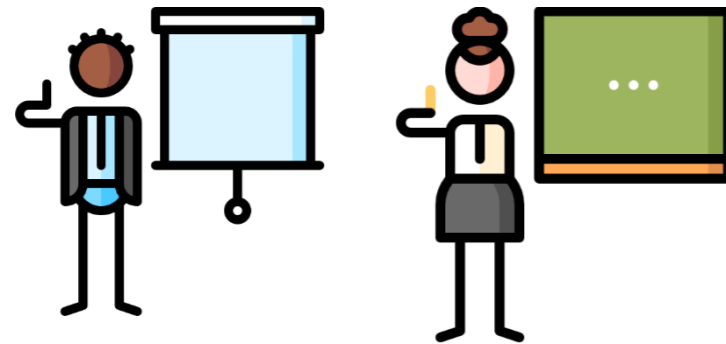
ONDERZOEKSDOEL 2 identificeren van variabelen op leraar- en schoolniveau die samenhangen met ZRL- implementatie

ONDERZOEKSDOEL 3 de impact en de effectiviteit nagaan van professionalisering met het oog op schoolbrede ZRL-implementatie

WAT KENMERKT EEN HOGE ZRL-SCHOOL?

DATAVERZAMELING

331 leraren (1ste t.e.m. 6de leerjaar)

(0 - 40 jaar ervaring; 21 - 61 jaar; man-vrouw: 19%-81%)

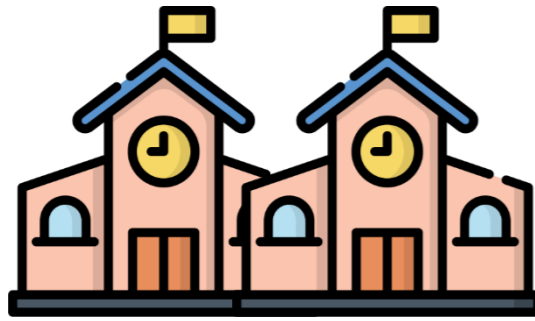

44 lagere scholen

(GO: 43.2% ; OGO: 25%; VGO:
31.8% - laag en hoog SES –
verschillende provincies)

Online lerarenvragenlijst

2 scholen met hoge ZRL implementatie

(2 directeurs, 4 leraren, 1 ZOCO)

2 scholen met lage ZRL implementatie

(2 directeurs, 5 leraren, 1 ZOCO)

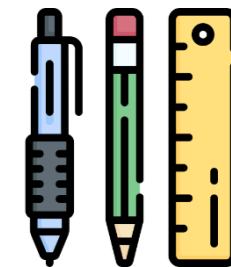
Vergelijkbaar in: (1) grootte, (2) % SES leerlingen, (3) context, (4)

geen alternatieve scholen

Semigestructureerde interviews

(ZRL implementatie, leiderschap, visie en beleid, samenwerking,
professionele ontwikkeling, enz.)

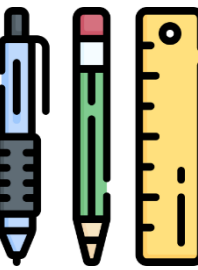
CASUS 1: LAGERE SCHOOL IN ANTWERPEN

Vanuit inspectieverslag 2011- 2012:

*“In de lagere afdeling werkt de **school niet volgens een eigen planning** aan de leergebiedoverschrijdende doelen leren leren. Op basis van de betrokken eindtermen verantwoordende leraren hun praktijk en **verschillende initiatieven** getuigen van de aandacht die de leraren hebben voor leren leren. Wat de meeste eindtermen betreft, beschikt de school echter nog **niet over een samenhangende aanpak**, waardoor cognitieve competenties, strategieën en/of leerhoudingen zouden kunnen geoptimaliseerd worden. Leren leren wordt ook **weinig doel- of ontwikkelingsgericht geëvalueerd en gerapporteerd**. In de lagere afdeling moet de school volgens een eigen planning de leergebiedoverschrijdende eindtermen leren leren meer systematisch nastreven.”*

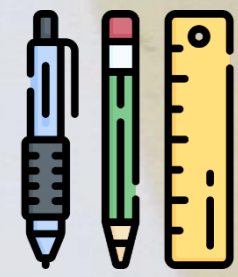

CASUS 1: LAGERE SCHOOL IN ANTWERPEN

Concrete stappen:

1. Professionalisering:
  - Externe begeleiding vanuit pedagogische begeleidingsdienst
  - Kennis 'leren leren' verhogen m.b.v. studiedagen
2. Bewustwording: invullen fiches – wat doen we al?
3. Oprichten werkgroep 'leren leren'
  - Per leerjaar zoeken naar hiaten
  - Werken aan leerlijn

Leren leren

Leerlijn 1: memoriseren en gebruik van gegevens

Voorkennis

LOD-LL-MGG-01

Dit gebeurt in mijn klas

Doelstelling ontwikkelingsplan	2,5	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Dit gebeurt in mijn klas
1 De leerlingen roepen bij een onderwerp onder begeleiding hun voorkennis op.											<ul style="list-style-type: none"> - thematafel samenstellen (vb. vruchten kerst) - woordspil (vb. belangrijkste woorden rond thema w.o. taal, ...)
2 De leerlingen roepen bij een onderwerp in groep hun voorkennis op.											<ul style="list-style-type: none"> - voorkennis oproepen (vb. rond nieuwe thema w.o. taal, w.o. H.V., ...)
3 De leerlingen roepen bij een onderwerp zelfstandig hun voorkennis op.											<ul style="list-style-type: none"> - bouwen op info vorig leerjaar (vb. schryffletters -> hoofdletter)
10 De leerlingen leggen onder begeleiding verbanden tussen nieuwe informatie en informatie waarover ze reeds beschikken.											<ul style="list-style-type: none"> - transfer naar andere leergebieden (vb. spelregels toepassen bij schrijfoefeningen)
11 De leerlingen leggen in groep verbanden tussen nieuwe informatie en informatie waarover ze reeds beschikken.											<ul style="list-style-type: none"> - ophoort nieuwe leerstof uit gekende leerstof (vb. nieuwe maaltafel -> gekende maaltafel)
12 De leerlingen leggen zelfstandig verbanden tussen nieuwe informatie en informatie waarover ze reeds beschikken.											
19 De leerlingen ervaren dat niet											

BEWUSTWORDING

CASUS 1: LAGERE SCHOOL IN ANTWERPEN

Concrete initiatieven:

- Doelgerichter werken door doelen zichtbaar te maken en na iedere les te evalueren

SYSTEMATISCHE & DOELGERICHTE AANPAK

CASUS 2: LAGERE SCHOOL IN ZOMERGEM

Concrete stappen:

1. Professionalisering:

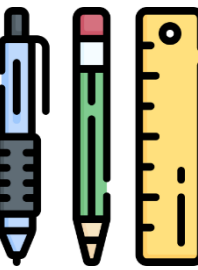
- Samenwerking met pedagogisch begeleider
- Een conferentie die plaatsvond op de school zelf. Binnen deze conferentie is het **lerarenteam** samen met de directie op zoek gegaan naar ‘Wat is leren leren?’ en ‘Hoe kunnen we hier als school op inspelen?’

BEWUSTWORDING

2. Systematisch **in kaart brengen** aan welke eindtermen wanneer gewerkt wordt

SYSTEMATISCHE & DOELGERICHTE
AANPAK

CASUS 2: LAGERE SCHOOL IN ZOMERGEM

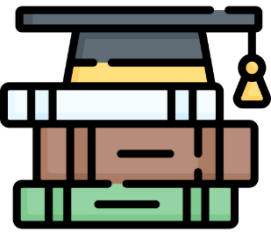
Concrete initiatieven:

- Klasopstelling doorbreken: van klassikaal naar leerlingen die zelf aan de slag gaan
- Geen handboeken meer (uitzondering: rekenen en taal)
- Projectmatig werken
- Kortere instructiemomenten
- Meer alternatieve, coöperatieve werkvormen

WAT KENMERKT EEN HOGE ZRL-SCHOOL?

RESULTATEN

Hoge ZRL school	Lage ZRL school
<ul style="list-style-type: none"> • Implementatie ZRL-praktijken is continu en gradueel: leerlijn • Een duidelijke en gedeelde visie: weten waarom ze het doen • Professionele ontwikkeling (bv. bijscholing) wordt ingezet in functie van ZRL en het volledige team neemt hier aan deel • Sterke collectieve verantwoordelijkheid onder leraren, veel dialoog	<ul style="list-style-type: none"> • ZRL-praktijken zijn er wel, maar afhankelijk van de leraar • Geen gedeelde visie • Professionele ontwikkeling ligt als keuze bij de leraar: allemaal verschillende topics • Verantwoordelijkheid vooral in 3de graad (cf. lager onderwijs) en hogere mate van individualisme ('ik in mijn klas')

ONDERZOEKSDOELEN (OD)

ONDERZOEKSDOEL 1 ontwikkelen van een meetinstrument dat de doelmatigheidsbeleving van leraren (d.i., self-efficacy) voor de ZRL-implementatie in kaart brengt

ONDERZOEKSDOEL 2 identificeren van variabelen op leraar- en schoolniveau die samenhangen met ZRL- implementatie

ONDERZOEKSDOEL 3 de impact en de effectiviteit nagaan van professionalisering met het oog op schoolbrede ZRL-implementatie

WAT LEREN WE UIT EEN PROFESSIONALISERINGSTRAJECT INZAKE DE AANPAK VAN ZELFREGULEREND LEREN OP SCHOOL?

PROFESSIONALISERINGSTRAJECT 2017-2018

20 lagere scholen

(GO: 15% ; OGO: 45%; VGO: 40%)

- laag en hoog SES –
verschillende provincies)

10 experimentele groep (EG)

Schoolbreed professionaliseringsinitiatief voor ZRL

implementatie

142 personeelsleden

10 controlegroep (CG)

Geen interventie

138 personeelsleden

Merendeel professionaliseringsinitiatieven (Garet et al., 2001; van Veen et al., 2010):

- Traditioneel
- Korte workshops
- Beperkte feedback
- Niet gericht op specifieke klaspraktijk

Nood aan professionele ontwikkeling die:

- Zich richt op het volledige schoolteam (Bolhuis, Schildkamp, & Voogt, 2016)
- Tegemoet komt aan vragen en uitdagingen uit eigen schoolpraktijk (Perry, Brenner, & MacPherson, 2015)

Desimone (2009)

Actief
leren

Collectieve
participatie

Focus op
inhoud

Coherentie

Duur

Schoolspecifieke
doelen

Bv. Hopkins et al.,
2014; Leahy &
Wiliam, 2012

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Collectieve
participatie

Focus op
inhoud

Coherentie

Duur

Schoolspecifieke
doelen

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Deelname als team:
overleg,
samenwerken +
interactie met
andere scholen

Focus op
inhoud

Coherentie

Duur

Schoolspecifieke
doelen

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Deelname als team:
overleg,
samenwerken +
interactie met
andere scholen

Zelfregulerend leren:
4 centrale thema's
met sterke
theoretische basis

Coherentie

Duur

Schoolspecifieke
doelen

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Deelname als team:
overleg,
samenwerken +
interactie met
andere scholen

Zelfregulerend leren:
4 centrale thema's
met sterke
theoretische basis

Coherentie met (1)
persoonlijke doelen,
(2) onderzoek, (3)
eindtermen

Duur

Schoolspecifieke
doelen

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Deelname als team:
overleg,
samenwerken +
interactie met
andere scholen

Zelfregulerend leren:
4 centrale thema's
met sterke
theoretische basis

Coherentie met (1)
persoonlijke doelen,
(2) onderzoek, (3)
eindtermen

Zes sessies: 2u –
3.5u, 1 schooljaar,
continu contact via
e-mail

Schoolspecifieke
doelen

Praktische oefeningen:
observaties, brainstorm
over lesinhoud,
voorbeelden delen,
enz.

Deelname als team:
overleg,
samenwerken +
interactie met
andere scholen

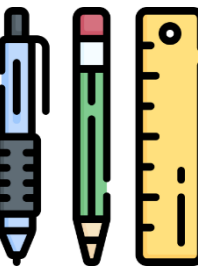
Zelfregulerend leren:
4 centrale thema's
met sterke
theoretische basis

Coherentie met (1)
persoonlijke doelen,
(2) onderzoek, (3)
eindtermen

Zes sessies: 2u –
3.5u, 1 schooljaar,
continu contact via
e-mail

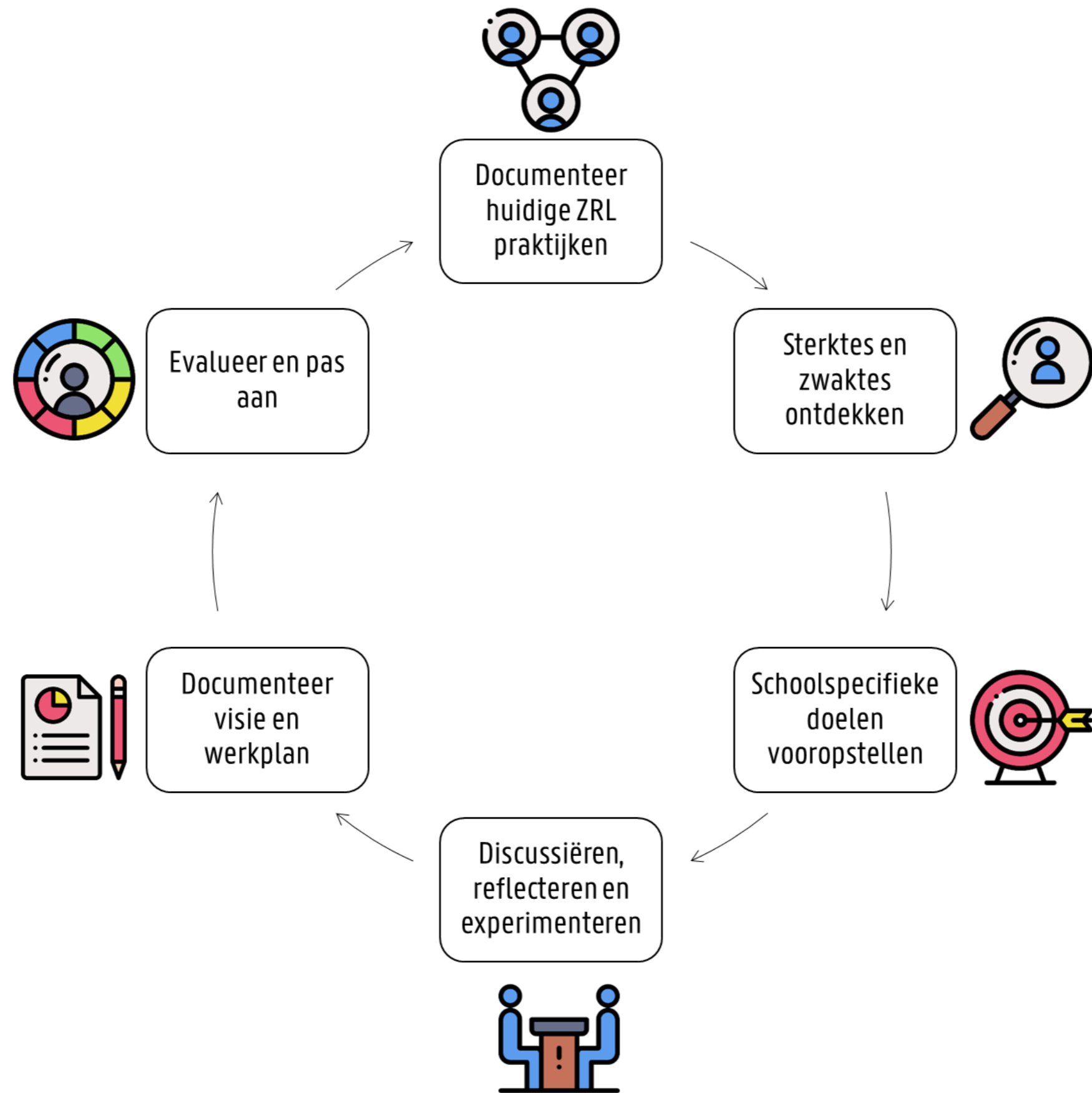
Scholen stellen eigen
doelen voorop
(actieplan), uniek
traject voor iedere
school

UITDAGINGEN/VALKUILEN

1. Leraren: beperkte visie op ZRL (implementatie) → beperkte kennis
2. Cognitive load: ZRL implementatie omvat veel – stap voor stap aanpakken
3. Verwachtingen: samen school maken ≠ kant-en-klare oplossingen

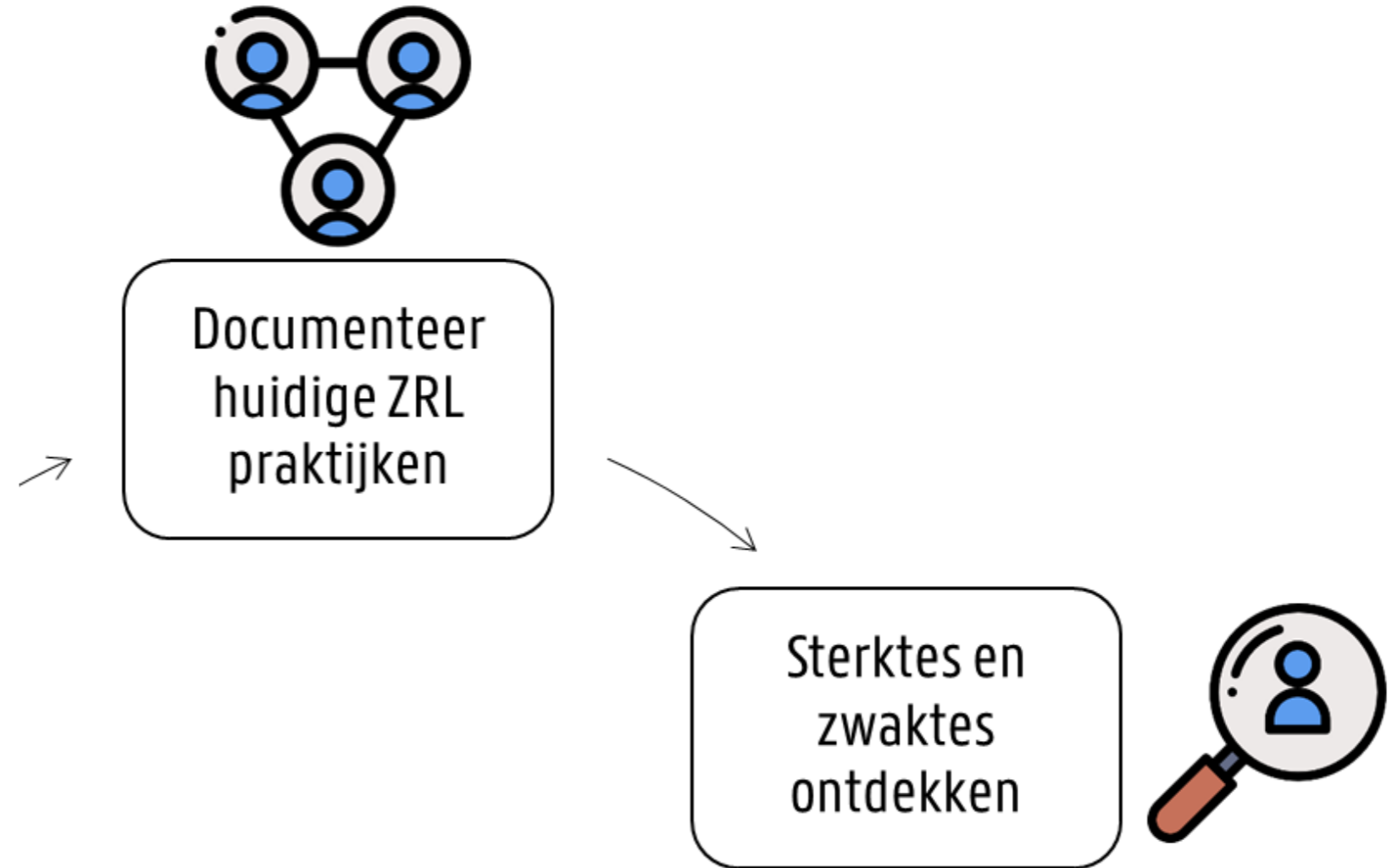

DOEL:

- **Bewustwording**
- Wat doen we al? Doen we dit bewust en systematisch? Is dit duidelijk voor onze leerlingen?

HOE?

- Afname vragenlijsten bij leraren
- Observatie in de klassen
- Focusgroepen met leraren (gesprekken)
- Schriftelijk documenteren (cf. casus 1 & 2)

Document 1: wat doen we al rond zelfregulerend leren als school?

Tip: Vermijd om louter kruisjes te zetten, maar zoek concrete voorbeelden van op welke manier jullie aan de 3 componenten werken. Gebruik de kladbladen in jullie mapje indien er te weinig schrijfruimte is.

		Eerste leerjaar	Tweede leerjaar	Derde leerjaar	Vierde leerjaar	Vijfde leerjaar	Zesde leerjaar
Cognitieve leerstrategieën	Samenvatten (lineair)						
	Mind-mapping/woordenspin						
	Belangrijke info selecteren of aanduiden						
	Geheugensteuntjes of trucjes gebruiken						
	...						

DOEL: FOCUS!

- ZRL is veel!
- Opletten voor *cognitive load*
- Keuze maken:
  - Wat pakken we eerst aan?
  - Wat daarna?
- Systematische en doelgerichte aanpak

HOE?

- Werkgroep oprichten

Document 4: voorbeelden keuzetrajecten coachingstraject 2017-2018

Doel: Het aflijnen van het gebruik van de agenda in de school

Waarom? In de school werd de agenda op verschillende manieren gebruikt (bv. op welke dag worden taken ingeschreven? Op de dag dat ze af moeten zijn of op de dag dat ze gegeven worden?) en zijn er zelf verschillende systemen (bv. agenda's en weekcontracten) er mist een opbouw.

Verloop:

- Iedereen beschrijft hoe in zijn/haar klas de agenda wordt gebruikt
- Er wordt gekeken wat er nu goed is aan de agenda, en wat minder goed
- Er wordt besloten een school-eigen agenda te maken, los van de commerciële agenda's, met meer ruimte voor planning
- Commerciële agenda's worden gebruikt als inspiratie om op verder te bouwen
- Er volgen verschillende brainstorm momenten over een 'droomagenda' (bv. met ruimte om te plannen in de weekends, ruimte om te schrijven wanneer leerlingen willen herhalen, cognitieve leertips hier en daar, ruimte voor zelfevaluatie, maandkalender om op lange termijn te plannen, enz.) – om dit vorm te geven werd tevens een aparte werkgroep opgericht.

Uitkomst: Een eerste versie van een school-eigen agenda die volgend schooljaar zal ingezet worden

DOEL:

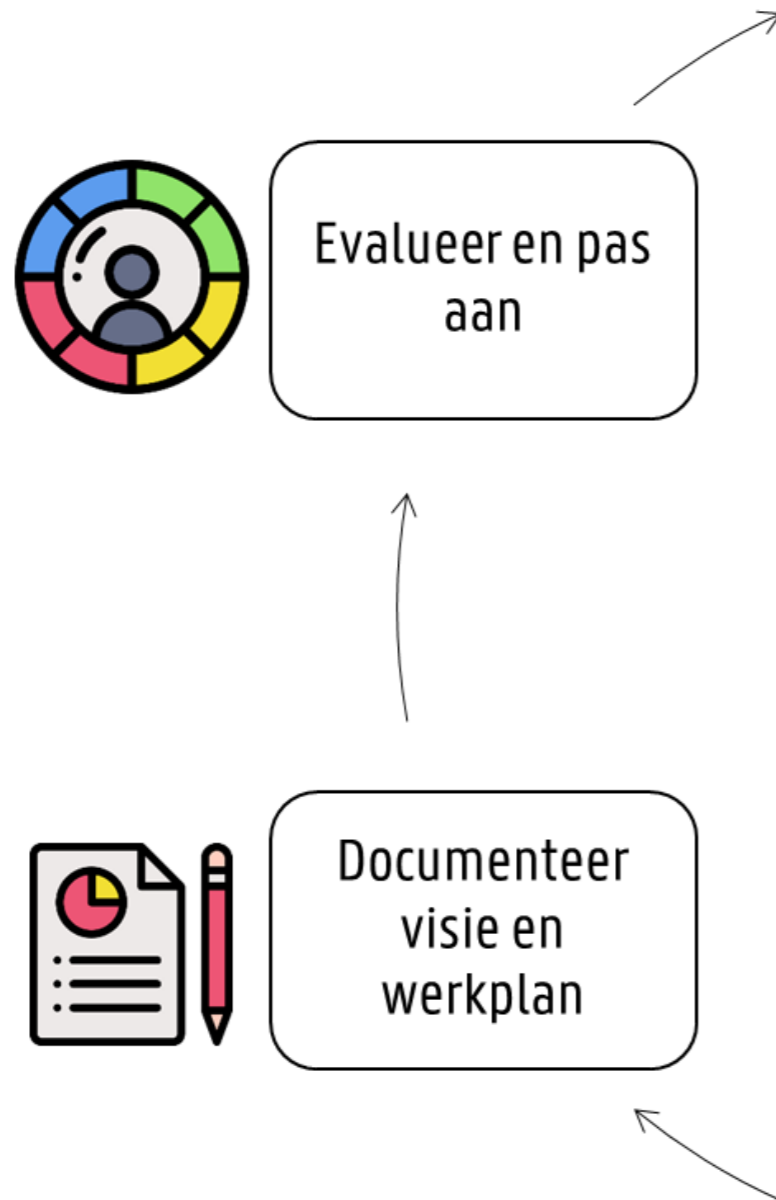
- **Concrete initiatieven** om uit te proberen

HOE?

- Inspiratie is overal
  - Bij andere leraren
  - Bij andere scholen

DOEL:

- Leerlijn & beleid in kaart brengen
- Wat doen we + waarom?

HOE?

- Alle concrete stappen bijhouden
- Informeren naar ouders toe
- Evalueren wat goed/fout ging
- ... en opnieuw!

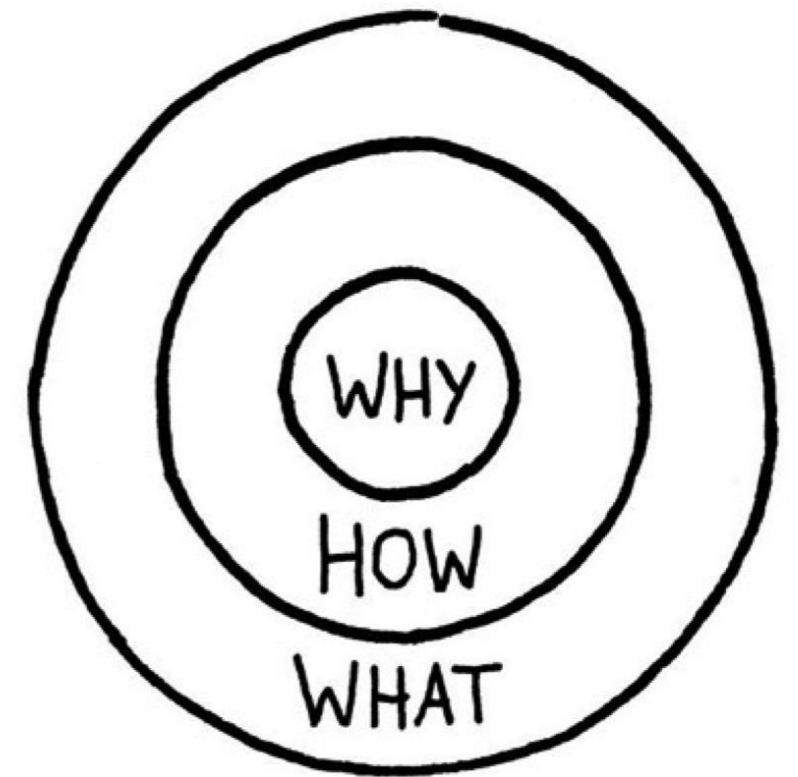

NIEUWE UITDAGINGEN:

- Secundair onderwijs
- Nieuw directieteam
- MS + atheneum = 1 pedagogische entiteit
- 145 personeelsleden, uiteenlopende profielen
- Doorstroom, dubbele finaliteit, arbeidsmarktgerichte opleidingen
- Harde en zachte sector
- 800 leerlingen

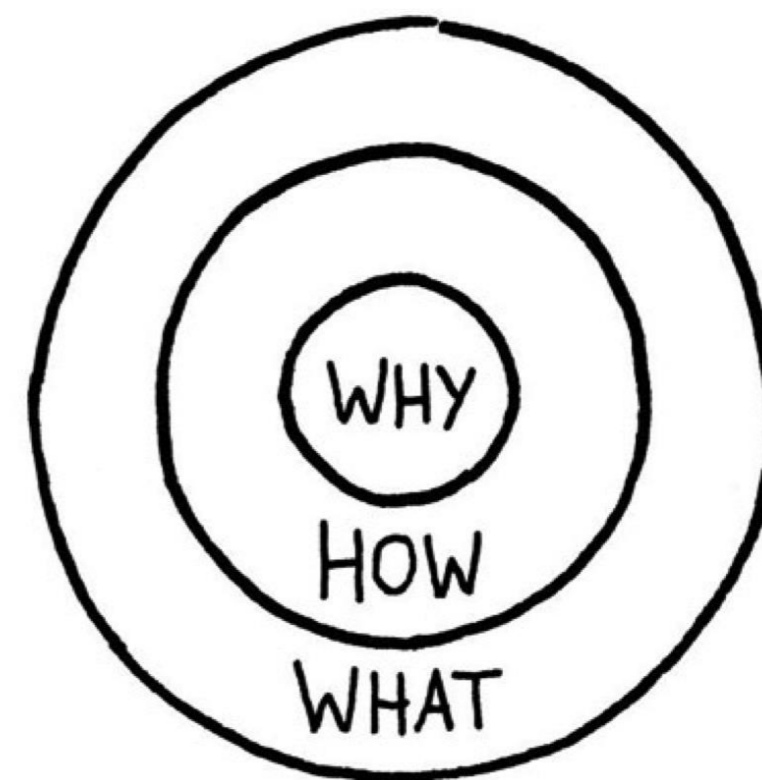

Augustus 2020

Data-analyse attestering + output

Oktober 2020

- Leerlingselfies
- Portretklassenraden
- Ouderbevraging

- GO! poolstervisie 2030
- Modernisering: nieuwe ET 'zelfsturing en wendbaarheid'
- Decreet leerlingenbegeleiding
- Leerlijn zelfsturing

BETROKKENHEID

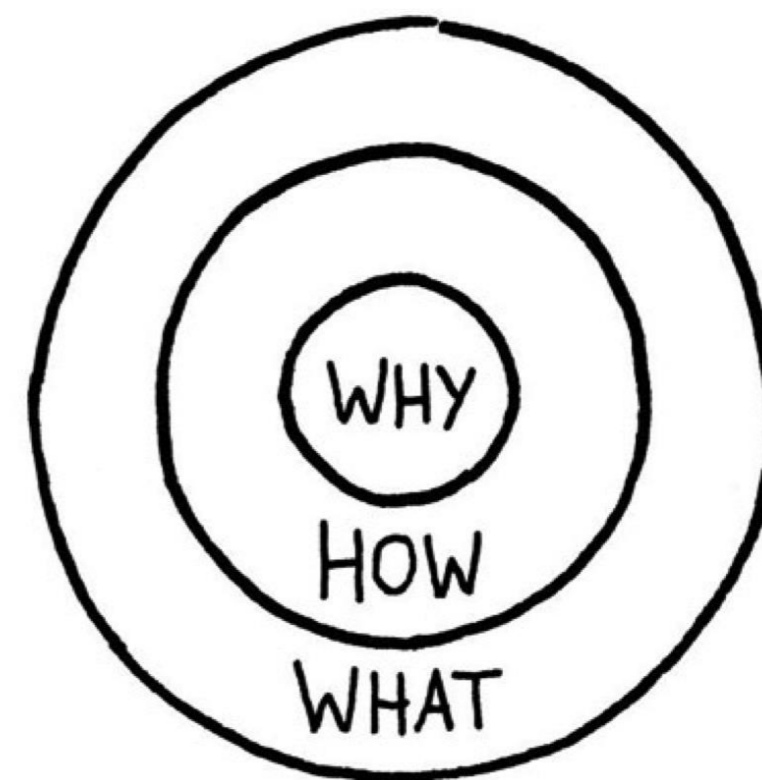
LEERPLEZIER

ZELFSTANDIGHEID

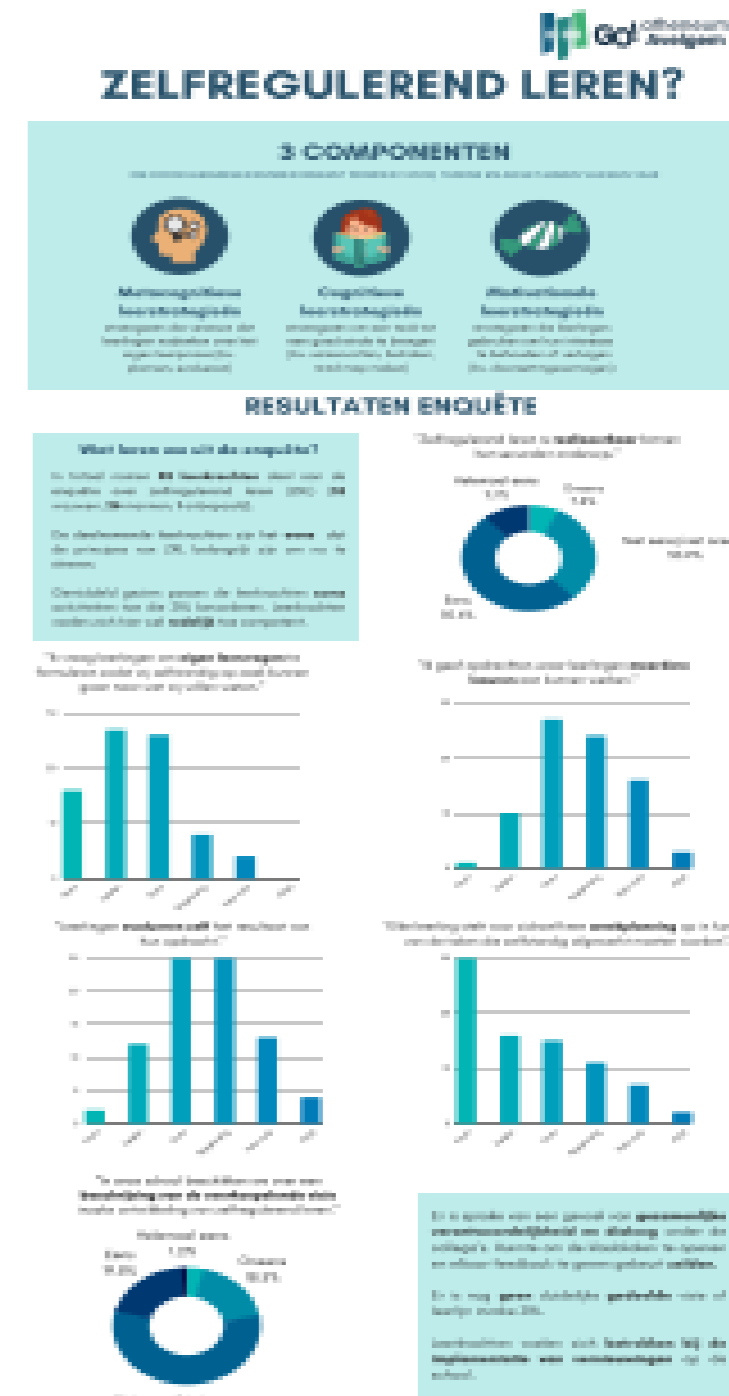
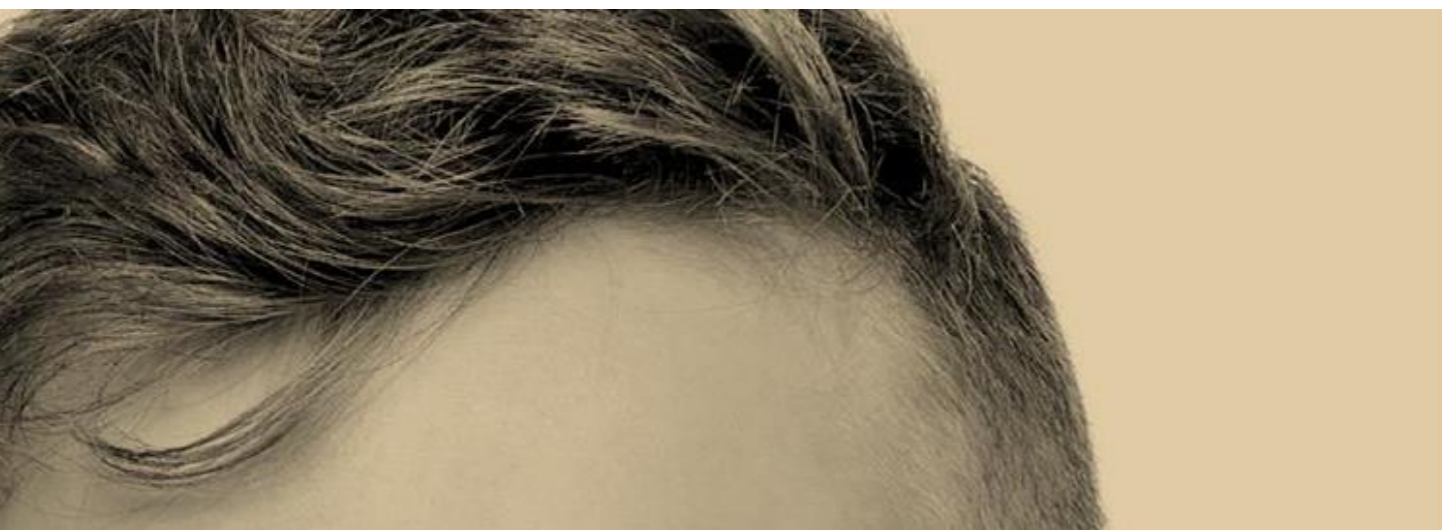
POSITIEF KRITISCH

Onderzoeker in de school

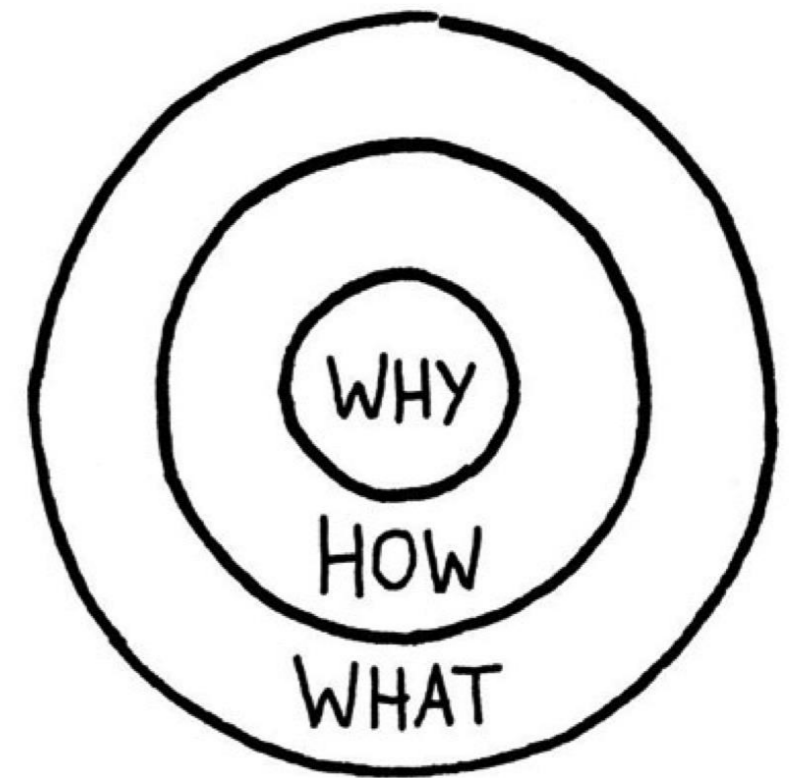
- Dialoog onderwijs - onderzoek
- Contextgebonden
- Maatwerk

Bewustwording

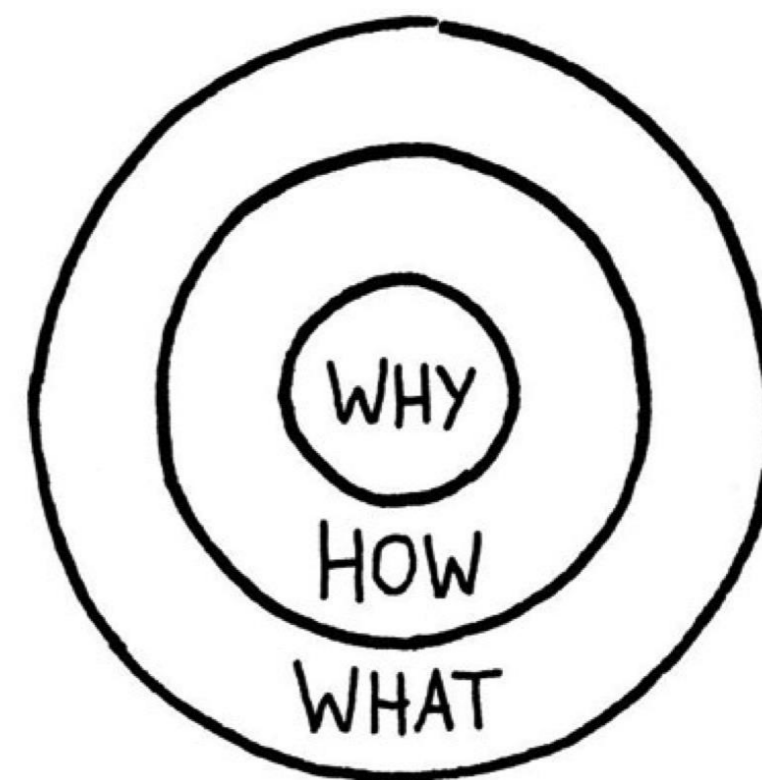
- Urgency (okt 2020)
- DN wrap up + bevraging leraren (dec - jan 2020)

Professionalisering

- Artikel Klasse (okt 2020 - ...)
- Webinar PBD GO!
- Zelfsturing lectuur
- Kennisclips

Onderzoekende school

- Denktank (febr 2021)
- Focusgroepen - kartrekkers (eind maart 2021)

Mona De Smul

vzw SODApplus
Doctor of Educational Sciences

- About
- Publications **15**
- Network
- Projects **1**

About

15
Publications

2,497
Reads ⓘ

51
Citations

Introduction

From 2015 until 2019 I was a PhD researcher at the Department of Educational Studies at Ghent University (Belgium). My research focus was the school-wide implementation of self-regulated learning (SRL) in primary education. More specifically I explored (1) the role of teacher and school determinants regarding SRL implementation and (2) the effectiveness of an innovative and school-wide intervention program on fostering SRL in primary education.

Skills and Expertise

- Professional Development
- Teaching and Learning
- Pedagogy and Education
- Self-Regulated Learning

Mona De Smul

SODA-scholen leggen de lat hoger! - Verantwoordelijke Scholen | Onderzoek & Ontwikkeling | Team Communicatie bij vzw SODA+
Gent, Vlaanderen, België · 469 connecties

- SODAplus
- Universiteit Gent

Lid worden en connectie maken

It's not only about the teacher! Mapping and fostering the school-wide implementation of self-regulated learning in primary education

Mona De Smul

Supervisor: Prof. dr. Geert Devos   Co-supervisor: Prof. dr. Hilde Van Keer

Academic year 2018-2019

A dissertation submitted to Ghent University in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Educational Sciences

ZELFREGULEREND LEREN SCHOOLBREED IMPLEMENTEREN VAN THEORIE NAAR PRAKTIJK

Presentator: Mona De Smul (monadesmul@gmail.com)

Co-presentator: Isabelle Janssens (isabelle.janssens@go-atheneumavelgem.be)